

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementenprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,30. Verschijnt wekelijks.

IETS OVER GEESTELIJK LEVEN AAN DE ANDERE KANT VAN DE GRENS

In 1963 heeft de algemene vergadering van de Verenigde Naties in een resolutie bepaald, dat 1965 zou zijn: een wereldjaar van internationale samenwerking. De suggestie hiertoe ging indertijd uit van Nehroe. Hij dacht, dat het nuttig zou zijn, nu eens niet te letten op bestaande conflicten, maar juist op datgene wat volken en landen verbindt. Welke gemeenschappelijke zorgen en problemen kennen we? Kunnen we elkaar misschien helpen en kunnen we van elkander leren?

Nu moeten hier terstond een paar kanttekeningen bij worden gemaakt. Internationale samenwerking is een gróóte woord. Er kan pas sprake zijn van coöperatie, wanneer we de ander enigszins kennen en wanneer we weten, wat hem beweegt. En voor we een ander volk, of een groep uit een ander volk, werkelijk leren kennen, zullen we jaren nodig hebben.

Mag ik proberen, binnen het ruime kader van het wereldjaar voor internationale samenwerking, een aantal voorzichtige notities te maken over groepen buitenkerkelijken in West-Duitsland en het geestelijk leven dat zich daar ontplooit?

Volgens de volkstelling, die in 1961 in de Bondsrepubliek is gehouden, behoorden van de 54 miljoen inwoners (zonder Berlijn) slechts een paar percent niet tot enige kerkgenootschap (in Berlijn zelf 14 %). In Nederland luidde het vergelijkbare percentage, volgens de algemene volkstelling van 1960, 18,4 %. Net als bij ons, heeft ook in Duitsland slechts een gedeelte van alle buitenkerkelijken in een organisatie onderdak gevonden. De belangrijkste groepering is de „Freireligiöse” beweging.

Wanneer we deze Freireligiösen nader bekijken, vinden we aan de basis van de organisatie plaatselijke gemeenschappen, zoals het Humanistisch Verbond ook kent. Dergelijke „Gemeinden”, lokale gemeenschappen, bestaan al sinds 1859. In sommige opzichten lijken ze op de onze.

Men kent een actief gemeenschapsleven met lezingen, discussies, filmvoorstellingen en

excursies, aparte vrouwenbijeenkomsten en feestavonden. Maar binnen de Freireligiöse Gemeinden kent men ook gebruiken, die bij ons nauwelijks, of helemaal niet bekend zijn. Zo wordt eenmaal per jaar, eind maart of begin april een zgn. „Jugendweihe” gehouden. Jongens en meisjes tussen 14 en 17 jaar, die hun plaats zullen gaan innemen in de maatschappij, worden plechtig in de gemeenschap opgenomen, nadat ze op plm. 8 voorbereidingsbijeenkomsten een soort vormingsonderwijs hebben gekregen. De inwijding zelf wordt omkranst met muziek en voordracht; de inwijdeling krijgt een boek, bloemen en een oorkonde, om hem of haar later aan de plechtigheid te herinneren.

Het is ook mogelijk, dat men in de kring van de gemeenschap een pas gesloten huwelijk laat inwijden, of dat een „Weihe” plaatsvindt naar aanleiding van de geboorte van een baby. Het schijnt zelfs gebruikelijk te zijn, dat, na overlijden van een lid van de gemeenschap een „Bestattungsweihe” plaatsvindt. Ik wil daar straks even op terugkomen, want juist een dergelijk niet-godsdiensgebeleiding van een uitvaart, vormt wel eens een conflictpunt met de kerkelijke wereld.

Ons Humanistisch Verbond werkt ook minder met symbolen en liederen, dacht ik, dan de freireligiöse Gemeinde dat doet. Een van de oorzaken zal ongetwijfeld zijn, dat het Humanistisch Verbond eerst na de oorlog ontstond, terwijl de Freireligiösen hun 100-jarig bestaan reeds vierden. Zij zitten daarvoor met oude tradities, vormen en woorden, die niet zo gemakkelijk veranderd kunnen worden. In eigen kring bestaat momenteel wat kritiek op de ouderwetse benaming „freireligiöse Gemeinde”, die nog duidelijk doet denken aan een kerkelijke opbouw, waar men zich juist aan heeft willen onttrekken. Steeds meer gemeenschappen gaan er dan ook toe over, hun naam te wijzigen in b.v. „freigeistige humanistische Vereinigung”. Men kent als symbool een cirkel met enkele oplaaiende vlammen. Indien de aangesloten leden dat wensen, kunnen ze boven

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 27 juni 1965

hun geboorte- of rouwadvertenties in de krant, dit vlammenteken laten afdrukken; men kan het in de vorm van een speldje dragen. De leden worden „Gesinnungsfreunde“, geestverwanten genoemd.

In de meeste van de zeven landen en drie grote steden, waaruit de Bondsrepubliek bestaat, vindt men plaatselijke freireligieuze Gemeinden. Per land zijn ze weer verenigd in een freireligieuze Landesgemeinde. De grootste is te vinden in Nordrhein-Westfalen, welke, via de plaatselijke gemeenschappen, meer dan 60.000 leden telt. Een Landesgemeinde poogt vooral het plaatselijk gemeenschapsleven te stimuleren, b.v. door het leveren van sprekers en films. Zo heeft in de afgelopen wintermaanden in Nordrhein-Westfalen een film gecirculeerd, geheten: „Frei sei der Geist und ohne Zwang der Glaube“, naar aanleiding waarvan uitvoerig gediscussieerd werd.

Deze Landesgemeinde organiseerde onlangs een bijeenkomst van alle jonge mensen, die sinds 1947 ingewijd waren, 7500 in totaal. En gistermiddag vond in een van de zalen van de Westfalahalle in Dortmund een zgn. „Frauengroszkundgebung“ plaats, waarbij maar liefst 1500 vrouwen aanwezig waren.

De Landesgemeinde verzorgt radiovoordrachten en de uitgave van een maandblad, dat „Freies Denken“ heet. Voor de Hollandse humanist is het verrassend, daarin artikelen te lezen, die eerder in „Mens en Wereld“, het blad van ons Humanistisch Verbond hebben gestaan, of voordrachten, uitgesproken voor de microfoon. Hier wordt een bescheiden vorm van internationale samenwerking in de praktijk gebracht.

De verschillende Landesgemeinden hebben contact met elkaar. Er bestaat een overkoepelend lichaam voor alle freireligieuze activiteit in West-Duitsland. Maar deze Bund lijkt niet zo'n invloedrijke centrale organisatie te zijn, als het Humanistisch Verbond.

Nu heb ik u een aantal zaken verteld, die te maken hebben met de organisatie en de vorm, en die als zodanig niet onbelangrijk zijn voor het geestelijk leven van de Duitse buitenkerkelijken, maar het betrof allemaal toch niet echt de geestelijke inhoud. Kunnen we daar iets over zeggen?

De Duitse Freireligiösen maken een militantere indruk dan de Hollandse humanisten. Misschien zullen ze zelf met dat woord militant niet erg gelukkig zijn: hun vredesstreven is immers uitgesproken. Maar in woord en geschrift zijn ze uiterst strijdbaar. Daar zijn redenen voor aan te geven. Allereerst hebben ze het gevoel, zich voortdurend te moeten afzetten tegen het verleden. De freireligieuze beweging is reeds vroeg door het nationaal-socialisme verboden. Een aantal voormannen hebben de oorlog in concentratiekampen doorgebracht, of zijn er nimmer uit teruggekeerd. Maar men bespeurt de nationaal-socialistische gedachtenwereld in gesprekken en lezingen nog telkens, als een onaanvaardbare, maar niet helemaal verwerkte achtergrond.

Ze zetten zich ook af tegen hedendaagse politieke stromingen. Zo is sinds 1955 in Oost-Duitsland een soort „Jugendweihe“ van hogerhand ingevoerd. De tegenstanders van de buitenkerkelijkheid in West-Duitsland gebruiken deze communistische

inwijding natuurlijk als wapen tegen de freireligieuze Gemeinden. Weliswaar hebben de Landesgemeinden zich uitdrukkelijk gedis-tantieerd van dit, in Oost-Duitsland opgekomen gebruik. Weliswaar hebben ze er herhaalde malen op gewezen, dat men daar met een massale staatsinwijding te doen heeft, die niet vergeleken kan en mag worden met het particuliere karakter, dat hun eigen inwijdingen reeds langer dan 100 jaar typeert... een en ander maakt de positie van deze kleine minderheidsgroep bepaald niet eenvoudiger. Het varen van een juiste koers tussen de klippen van het afgewezen, vroegere nationaal-socialisme en het evenzeer afgewezen huidige communisme, vergt grote stuurmanskunst.

Maar eerst recht moeilijk krijgen zij het, wanneer de beide grote kerkgenootschappen, de evangelisch-lutherse en de katholieke kerk een front vormen tegen hen. Dit gebeurde onlangs in Berlijn. Het totale godsdienstonderwijs van beide kerken wordt door de overheid gesubsidieerd. Op het moment echter dat het stadsbestuur een, gedeeltelijke, subsidie verleende voor freireligiös vormingsonderwijs, begon een hevige aanval van kerkelijke zijde. Het is dus maar de vraag, of in komende jaren het Moralunter-richt van de buitenkerkelijken weer op subsidie zal kunnen rekenen.

Bepaald onverkwikkelijk was de geschiedenis, die zich heeft voorgedaan bij de begrafenis van iemand, die zich als buitenkerkelijk beschouwde. De spreker, die op verzoek van de familie, namens de freireligieuze Gemeinde het woord zou voeren, kreeg, door de afwijzende houding van de kerkelijke autoriteiten, geen gelegenheid aan het graf, of in één van de gebouwtjes op het kerkhof, te spreken. De rede moest tenslotte op straat worden uitgesproken!

De felle strijdbaarheid van de Duitse Gesinnungsfreunde is, aan de hand van dit soort voorbeelden, begrijpelijk te maken. Wij humanisten in Nederland verkeren zowel politiek als levensbeschouwelijk, in gunstiger omstandigheden. Maar in ons land is de scheiding tussen kerk en staat dan ook scherper doorgevoerd dan bij hen.

Hoe belangrijk dat laatste is, wordt duidelijk als men weet, dat tussen sommige Länder en het vaticaan concordaten zijn afgesloten. Zo is in Neder-Sachsen, na vier jaar onderhandelen, onlangs een dergelijk concordaat ondertekend. Voor onze begrippen vormt dit een onverteerbare zaak, omdat alle onderhandelingen en zelfs de ondertekening in het grootste geheim plaatsvonden. Nu geldt een dergelijk concordaat uiteraard de katholieke bevolkingsgroep en het katholieke onderwijs. Maar, wanneer men leest (artikel 7 van de inmiddels gepubliceerde tekst), dat van nu af aan godsdienstonderwijs op de openbare scholen in Neder-Sachsen een gewoon leervak zal zijn, begrijpt men iets meer van de ongerustheid der West-Duitse Freireligiösen. In januari van dit jaar heeft de Nedersachsische landsregering een wetsvoorstel ingediend, teneinde de bestaande schoolwetgeving aan te passen aan de tekst van het concordaat. En er staat geen regeling tegenover, waarbij de buitenkerkelijken aan hun trekken zouden komen.

In Nordrhein-Westfalen zijn thans de eerste besprekingen begonnen tussen vertegen-

woordigers van het vaticaan en de landsregering, teneinde ook in dat land tot een soortgelijke overeenkomst te komen.

In het land Hessen wordt 's morgens op alle scholen een gebed uitgesproken voor men begint het rooster af te werken. De Hessische regering verklaart dit verplichte schoolgebed uit het verdrag, dat Hessen in 1960 heeft afgesloten met de evangelische kerk. Daarin is uitdrukkelijk vastgelegd, dat de openbare scholen, traditiegetrouw, „op een christelijke basis” berusten.

Voor hen, die in West-Duitsland bewust buitenkerkelijk willen leven, valt het moeilijk daarvoor de nodige ruimte te vinden.

Maar genoeg over de verschillen tussen freireligiöse Gemeinden en ons Humanistisch Verbond. Er bestaan natuurlijk ook overeenkomsten.

Zij willen vrede; ze zoeken naar een ware democratie; ze stellen de eigen verantwoordelijkheid van de mens centraal; hun verlangen naar vrijheid voor de individu is groot.

Vrede en vrijheid, democratie en menselijke verantwoordelijkheid zijn ook voor de Hollandse humanisten kernpunten.

Samenvattend geloof ik te kunnen stellen, dat het geestelijk leven van de Freireligiösen aan de andere kant van de grens, meer beïn-

vloed lijkt te zijn door politieke elementen, dan binnen het Humanistisch Verbond het geval is. Hun geestelijk leven vertoont bovendien een uitgesproken anti-godsdienstig karakter, anders dan bij ons. Ter illustratie: op een grote bijeenkomst in de nieuwe industriestad Marl, merkte een spreker op, dat deze stad hem reeds beviel, toen hij in de verte aan kwam rijden en de stad afgetekend tegen de horizon zag. Immers in het silhouet zag hij vele, vele woonblokken, doch geen enkele kerk. Hij kreeg veel applaus voor die opmerking.

Wij in Nederland mogen blij zijn, dat hier eeuwenlang een sfeer heeft geheerst, waarin de vrijheid werkelijk kon gedijen. Natuurlijk heeft het Humanistisch Verbond ook moeten vechten voor erkenning; maar de strijd leek minder uitzichtloos dan aan de andere kant van de grens. Gelukkig heeft zich binnen het Humanistisch Verbond een geestelijk leven kunnen ontplooien, dat o.a. ook in staat is, over de grenzen heen, anderen weer nieuwe moed te geven en een beetje te inspireren. En daarmee is een, onopvallende, vorm van internationale samenwerking bereikt, die in het Year of International Cooperation ook wel eens genoemd mag worden.

M. ROOD-DE BOER

VAKANTIE 1965

De buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond heeft de volgende vakantieplannen:

Kinderkamp 10—12 jaar

Ook dit jaar weer in Elspeet in huize „De Korenbloem” en wel van 17—24 juli a.s.

De leiding berust bij: C. J. Oortgijsen en mej. J. van Praag.

De prijs — inclusief f 2,— zakgeld — bedraagt f 60,— per week.

Aanmelding hiervoor bij: mej. Judith van Praag, Pr. Mariannelaan 195, Voorburg, Z.H. Tel.: (070)-98 72 40.

Tentenkampen 13—15 jaar

Voor jongeren van 13—15 jaar zijn er 3 tentenkampen (max. 24 deelnemers per kamp). De prijs hiervoor bedraagt f 65,— per persoon per 10 dagen.

De plaats voor deze kampen is evenals het vorig jaar op Schouwen (Burgh bij Haamstede). Het eerste kamp van 20 juli—30 juli is volgeboekt.

Het 2e tentenkamp wordt gehouden van 30 juli—10 augustus.

Adres van leiding en aanmelding: de heer A. Chrispijn, Jonckerfransstraat 119, Rotterdam-1, tel. (010)-12 78 27.

Het 3e tentenkamp tenslotte is van 10—20 augustus.

Hiervoor moet men zich aanmelden bij de heer N. Kats, Troelstraweg 276, Dordrecht, tel. (01850)-57 28.

Trektochten Denemarken 16—18 jaar

Er zijn dit jaar 2 trektochten per fiets en per tent naar Denemarken. Duur 14 dagen.

De eerste tocht is volgeboekt.

De tweede tocht is van 5 augustus tot 19 augustus.

De leiding berust hier bij de heer M. J. Thoutenhoofd, Buys Ballotstr. 37, Den Haag, tel. (070)-39 82 47, en dit is tevens het aanmeldingsadres.

De prijs van deze trektochten bedraagt f 85,— voor 14 dagen. Daarbij komt echter nog de treinreis van Holland naar Denemarken (Flensburg). Een retour Utrecht—Flensburg bijv. kost f 85,40.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door de bovengenoemde leiding.

Giro-overschrijvingen graag op postrekening nummer 30 49 60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met duidelijke vermelding waarvoor de betaling bestemd is.

lezingen voor de radio

zo. 4 juli VARA 9.45 uur: J. P. Mazure: „De humanist tegenover tegenstellingen binnen het christendom”.

zo. 11 juli VARA 9.45 uur: A. M. Pols: onderwerp nog niet bekend.

zo. 18 juli VARA 9.45 uur: L. de Coninck: onderwerp nog niet bekend.

De Britse eerste minister, de heer Wilson, heb ik er nooit op aangekeken, dat hij zich dikwijls onder het gehoor bevindt van de Beatles. Dat geldt voor koningin Elisabeth de Tweede nog minder. Niettemin moeten wij op het gezag van de dagbladen — die het op hun beurt weer van het persbureau Reuter hebben — wel aannemen, dat de ondernemende jongemannen die tezamen als Beatles reeds menige knaap en meisje tot de opperste verrukking hebben gebracht, thans een koninklijke onderscheiding hebben ontvangen. En koninklijke onderscheidingen plegen zowel in Engeland als hier te lande door de vorstin en op voordracht van ministers gegeven te worden.

Het lezen van het bericht verschaftte enige stof tot peinzen.

Overpeinzing a. Er bestaat dus een Order of the British Empire. In mijn onschuld had ik gedacht dat het woordgebruik British Empire al enige tijd geleden was afgeschaft en dat men tegenwoordig meer van het Britse Gemenebest sprak. Ik houd het voor waarschijnlijk, dat de orde al enige tijd oud is en dat men de naam maar zo gelaten heeft. In Engeland ruimt men niet zo gemakkelijk oude vormen en gebruiken op.

Bovendien is het niet belangrijk, want The Order of The British Empire is maar een ondergeschikt ordetje. Het voorranglijstje, waarmee men in Engeland rekening heeft te houden bij het organiseren van bruiloften en partijen en bij het plaatsen van personen aan een diner, vermeldt de leden van het Britse Empire in de alleronderste gelederen. Slechts de jongere zonen van lage edellieden en heren die het recht hebben wapens te dragen (waarmee vermoedelijk geen gewone soldaten zijn bedoeld), staan nog onder hen.

Het lidmaatschap heeft dus niet veel om de hakken, maar toch, het is een ridderlijk titeltje en de Beatles mogen voortaan M.B.E. achter hun naam zetten. De mij tot dusver nog onbekende heer Frankie Vaughan, die vermeld staat als pop-zanger (wat dit ook zijn moge) heeft het iets verder gebracht. Hij is officier van de orde en dus O.B.E. en hij mag onmiddellijk naast de leden van de vierde klas van de koninklijke Victoria-orde plaatsnemen. Frankie O.B.E. heeft het ver gebracht.

Overpeinzing b. Het motto van de orde luidt: „For God and The Empire”. Dit is dus de leuze, waaronder de nieuwe ridders optrekken. Uit de berichten die ons tot heden van de jeugdige kunstenaars hebben bereikt hadden wij opgemaakt, dat hun activiteiten behalve uit de onbedwingbare drift om zich te uiten, die elke kunstenaar eigen is, voornamelijk voortkwam uit het verlangen om geld te verdienen. Dat is hun voortreffelijk gelukt. Er gaan boeiende verhalen over de grote sommen, die zij incasseren voor het zingen van enkele liederen, waarbij het vaak niet eens nodig schijnt te zijn, dat zij geluid geven. Als zij tijdig en op de juiste wijze de

monden openen en de bijbehorende gebaren maken, zorgen de grammofoonplaten wel voor de rest. Maar daarenboven genieten zij aanzienlijke baten uit de verkoop van die grammofoonplaten, van pruiken, stukjes zeep en andere voorwerpen, hoewel het debiet na het verschijnen van de schimmige heer James Bond terug schijnt te lopen.

In het vervolg echter zullen de Beatles dus als een soort verlaten kruisvaarders optreden For God and The Empire. Het optreden voor The Empire lijkt ons een vrijwel hope-loze zaak. De tijd voor Empires is voorbij. Inzake het eerste deel van de leuze verklaren wij ons als buitenkerkelijke incompetent. Bij geruchte hebben wij vernomen, dat daar-bij sinds aeonen sprake is van bazuingeschal en engelengezing. Het zal dan ook enig op-zien baren als er plotseling een krachtig gescaandeerd „Yeah, yeah, eah!” gaat weerklinken. Maar wie zijn wij tenslotte om het beter te willen weten dan de heer Wilson en koningin Elisabeth, die volgens de Engelse munten nog steeds de verdedigster des geloofs is? De koningin moet het zelf maar weten, maar wij zijn er nog niet rotsvast van overtuigd, dat de verrichtingen van de Beatles een Gode welgevallig werk zijn.

Overpeinzing c. Dat mannen van omstreeks vijftientwintig jaar — jongemannen mag men dus wel zeggen — geridderd worden, mag waarlijk een teken des modernen tijds heten. Wij zeggen dit, ondanks onze hoge leeftijd en een volstrekt ledig knoopsgat, zonder haat of naijver. Wij achten het juist. Wie de jeugd heeft heeft de toekomst. Beter nog: de jeugd is de toekomst. Wij moeten dit begrijpen, ook al is voor ons de toekomst verleden tijd. Wie de jeugd riddert geeft daarmee zijn vertrouwen te kennen in de komende tijden en dat is wel hard nodig. Wellicht is hier sprake van een soort gebedsgenezing, laten we als de bliksem die jongens een ridderordetje geven, misschien komt er dan nog wat van de wereld terecht, het moet toch onmogelijk zijn, dat een planeet vol ridders op de fles gaat.

En dit leidt ons dan vanzelf naar overpeinzing d. Zou het — nu het Verenigd Koninkrijk is voorgegaan en ons goede land schier dagelijks wordt overspoeld door steeds nieuwere en stoutmoediger ideeën — niet mogelijk zijn, dat wij ook zoiets doen? Wij hebben ook wel enkele nederige onderscheidingen. Was het tot op heden gebruikelijk, dat iemand de bronzen medaille kreeg na een veertigjarige trouwe dienst, voortaan zou het gebruik kunnen worden, dat jongelieden die anderhalf jaar een zwartleren jak hebben gedragen voor eremetaal in aanmerking komen. En een ongeteld aantal meisjes die wel eens een liedje hebben gezongen staat gereed om het ridderschap te aanvaarden. Het is natuurlijk maar een losse gedachte, maar wij moeten vooral zorgen, dat wij in Nederland niet achterop komen.

H.H.

Humanistische Correspondentiekkring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct aan postzegels insluiten. (adv.)